

Del 2: Maurer, kristne og jøder (711 – 1492)

711: Maurerne når til den iberiske halvø.

718: Det kristne Asturien grundlægges.

756: Abd-al-Rahmán grundlægger Córdoba emiratet og erklærer sig uafhængig af alle andre muslimske autoriteter.

866-910: Alfonso III af León trænger frem til Duero.

873: Wifredo I bliver første greve af Barcelona.

929: Abd-al-Rahmán III bliver kalif af Córdoba.

981: Almanzors bliver maurisk diktator.

1031: Opsplittelse af kalifatet i mindre riger.

1085: Alfonso VI af Castilien erobre Toledo.

1118: Alfonso I af Aragonien erobre Zaragoza.

1137: Union mellem Aragonien og Catalonien.

1230: Union mellem Castilien og León.

1238: Grundlæggelse af det mauriske rige Granada der blev det sidste muslimske rige på halvøen.

1348: Den sorte død når til Spanien.

1469: Isabella af Castilien (1451-1504) og Ferdinand af Aragonien (1452-1516) gifter sig.

1479: Ferdinand overtager tronen i Aragonien efter faderen Juan II.

1481: Krigen i Granada begynder.

Indledning

De syv århundreder hvor kristne, maurer og jøder deltes om den iberiske halvø benævnes i den moderne historie den spanske middelalder. Maurerne var særligt stærke i den sydlige del af halvøen der blev døbt Al-Andalus, og området oplevede et stort islamisk præg mellem ottende og tiende århundrede, som også påvirkede resten af halvøen. Den spanske og visigotiske befolkning tog i begyndelsen venligt imod indvandrerne der kom østfra via havet. Lidt efter lidt blev det latinske sprog fortrængt til fordel for arabisk og kristendommen for islam. I Al-Andalus udviklede der sig en bykultur med paladser, haver og springvand der kunne nydes af intellektuelle, kunstnere, poeter og de islamiske religiøse overhoveder kalifferne.

Nordpå overlevede de små kristne kommedømmer og grevskaber som landbrugssamfund i et smalt bælte fra kyst til kyst. Fra 11. århundrede forstærkede de kristne riger sig militært og lagde større pres på Al-Andalus.

Al-Andalus

For at forstå hvorfor maurerne kunne trænge ind på den iberiske halvø så hurtigt, skal man huske på at Visigoterriget var svagt grundet kongeaspiranternes magtkampe for at få tronen. Således led kong Rodrigo i 711 i Guadalete et stort nederlag til en lille gruppe nordafrikanske berbere under ledelse af Tariq Ibn Ziya. Tariq forstod hurtigt at halvøen kunne indtages uden nævneværdig modstand. Han besatte Córdoba og visigoterhovedstaden Toledo og sendte besked hjem om at man skulle sende en ny hær op der anført af beberherskeren Musa Ibn Nusayr gik over Gibraltarstrædet og begav sig imod Sevilla.

I de følgende år besatte de to hærfører det meste af halvøen. Overklassen hos visigoterne lavede en pagt med muslimerne om at acceptere deres overherredømme imod at visigoterne fik lov at beholde deres jordbesiddelser. Samtidig fortsatte maurerne deres march nordpå. De eneste der ydede alvorlig modstand var franker adelen. Frankerprinsen Carlos Martel så faren ved den mauriske indtrængen. I 732 begav han sig sydpå og besejrede maurerne i Poitiers. Flere mauriske fiaskoer fulgte, og muslimerne begyndte at blive trængt tilbage fra Asturien, Aragonien og Catalonien. I Pyrenæerne var der små partisangrupper som kæmpede imod besættelsesmagten. Det begyndte under prins Pelayo i Covadonga i 718. Som i Frankrig forlod muslimerne området som lå hen næsten uden mennesker og gjorde zonen til et ingenmandsland som kom til at fungere som grænse mellem de kristne kongedømmer og maurenes område.

Det mauriske Al-Andalus kom under kalifatet i Damasco, der strakte sig fra den iberiske halvø og Marokko i vest til Centralasien og Indien i øst. Den øverste leder i Al-Andalus *waliesen* stod i første omgang under Ifriqiya (Tunesien). Efter erobringen blev Sevilla udnævnt som hovedstad. Men fra 718 blev det Córdoba der lå mere centralt.

Fra 711-755 måtte kaliffen i Damaskus udnævne 23 guvernører for Al-Andalus, grundet de konstante konfrontationer mellem de forskellige grupper blandt de muslimske besættere, som ikke udgjorde en homogen enhed. De havde etableret sig i separate zoner. I Guadalquivir dalen boede der arabere, i Granada syrer, i Murcia egyptere og endelig havde berberene indtaget det sydlige og

centrale højland. De havde hver især valgt de områder der mest lignede deres oprindelige hjemegne. Berberne havde også etablerede sig i nordvest, hvilket var muligt fordi araberne ikke brød sig om området. Da hungersnøden nåede den iberiske halvø i 750, vendte tusindvis af berbere tilbage til Afrika, hvorefter der ikke var nogen muslimsk befolkning i nordvest længere.

I 750 styrtede kalifatet Omeya af Damasco og abasidaerne overtog. Indirekte førte dette til et mere stabilt politisk system i Al-Andalus. I 756 kom prinsen af Omeya Abd-al-Rahmán til halvøen. Han havde overlevet mens hans familie var blevet dræbt af abasidaerne i Syrien. Abd-al-Rahmán skyndte sig at erklære sig uafhængig af Abasida kalifatet og grundlagde en uafhængig muslimsk stat på den iberiske halvø med navnet Córdoba emiratet (756-929).

Man ønskede med den nye stat at legetimere sin magt og konsolidere sig i landet. For at opnå fred ind ad til opbyggede man en hær på omkring 50.000 lejesoldater, primært slaver, berberer, gallere og frankere. De interne opstande stoppede ikke. Der opstod hurtigt revner i styret grundet den uhomogene samfundssammensætning. Et eksempel er konflikten i 850 med mozaraberne (kristne der boede i Al-Andalus). Årsagerne til disse uroligheder var typisk uenighed om i hvor høj grad islamiske skikke skulle indføres. Der var også opstande forårsaget af muladíere, hvilket vil sige kristne spaniere i grænseområderne der konverterede til islam. Man skulle tro at dette faldt i god jord hos maurerne. Men det var ikke altid tilfældet. Eksempelvis inviterede emiren af Córdoba Al-Hakam i starten af sin regeringsperiode (796- 822) en gruppe muladíere til at komme til hans slot med den undskyldning at de skulle forklare deres synspunkter omkring tronarvingen. Da de var indenfor, blev de halshugget og smidt ned i et dybt hul.

Maurerne fik også besøg af nordeuropæiske vikinger. Den første ekspedition der med sikkerhed kan dokumenteres nåede ned på disse kanter fandt sted i 844. Her blev bl.a. Sevilla erobret, men hurtigt blev vikingerne fortrængt.

Muladíen Omar-ben-Hafsum stod bag det mest betydningsfulde opgør for uafhængighed i Sevilla der fik muladíere og beberere til sammen at begive sig imod Bobastro slottet. Da Abd-al-Rahmán III i 912 kom til magten var der således stor splid i Al-Andalus. Ud over Omar, måtte han gøre front imod to problemer fra udlandet. I nord kæmpede kongeriget León heltemodigt, og endvidere ønskede det nye afrikanske kalifat Fatimi at omdanne Al-Andalus til sin vasalstat. Den nye emir var både i stand til at standse de indenlandske opstande, slå Omar og hans allierede ned samt at sørge for at de kristne kongedømmer måtte betale lensafgift.

For at få faren fra Nordafrika til at aftage, så man det som en løsning at bryde det religiøse bånd til Bagdad. Almir-al-muminin erklærede sig som kalif og derved religiøst overhoved med tilnavnet Al-

Nasir li-din-Allah (Forsvarer for Allahs religion) og erklærede sig fuldstændigt uafhængigt af alle muslimske autoriteter. Således opstod Córdoba kalifatet (929-1035). Det blev Al-Andalus' glansperiode. Økonomien var baseret på skatter fra de kristne og en stor søhandel. Endvidere styrkede man hæren. Det handlede om at få de kristne op nord for Duero linjen hvor grænsen mellem kristne og arabere gik. Særligt var det en sag man tog alvorligt efter indførelsen af diktaturet under general Almanzor i 981 der reelt regerede, da kaliffen Hixan II blev en kranskegelfigur der holdt sig inde på sit palads i Córdoba. I 1008 kom militærregimet i krise, da det var kostbart at opretholde den talstærke hær.

Spanien i slutningen af 900tallet. Den sydlige gule del er kalifatet Córdoba, de grønstribede og helt grønne områder er Almanzors erobringer og det skrigende gule område i nord er de kristne riger.

Kilde: Prats s. 72.

Det var umuligt at holde kalifatet samlet, og i 1031 var det splittet op i 30 mauriske småriger. De vigtigste var Zaragoza, Toledo, Badajoz, Sevilla og Granada. Da Málaga var under Granada, blev det en vigtig handelsstation, hvilket ikke forandrede sig før i slutningen af 1400tallet.

Disse riger kæmpede hver for sig, for at opretholde deres uafhængighed. Samtidig blev de kristne riger hele tiden stærkere, og maurerne forsøgte at købe sig til fred med dem. Da det så ud til at glippe, bad man om hjælp i Nordafrika (1086 og 1195).

Der kom færre skatteindtægter fra de kristne riger, i takt med at disse erobrede flere og flere af de små mauriske riger. I 1200tallet blev Al-Andalus således reduceret til Granada. En stat som en syrisk araber havde grundlagt i 1238 og som havde en lang kyststrækning fra Tarifa til Gata og eksisterede frem til 1492 takket en pagt med Castilien.

Al-Andalus blev styret af en enevælde. Emirerne eller kalifaterne udøvede en absolut magt fra paladset. Retsvæsenet var også centraliseret. Emirerne eller kalifaterne udnævnte dommerne eller kadierne og varetog selv opgaven som øverste dommere. Kadien bestyrede også fredagsbønnen samt religiøse anliggender.

Der var særlige dommere der hver tog sig af forskellige nicher, som landbrugsanliggender og handelsspørgsmål. Da Al-Andalus blev opdelt i mindre riger, fik man dette system i hvert rige. Hver provins havde endvidere egen guvernør eller wali med militær autoritet. Muslimerne, jøderne og mozaraberne måtte beskattes hårdt, for at opretholde det store statsapparat.

I den første periode havde Al-Andalus en befolkning på omkring 4 millioner, hvorimod de kristne riger imod nord blot havde omkring en halv million indbyggere til sammen. Indtrængerne var primært bebere, arabere og syrer. Tidligere var området blevet beboet af spansk-gotere og jøder. Nogle af deres efterkommere holdt fast på kristendommen og jødedommen, men langt de fleste gik over til islam. I starten lærte grupperne hinanden at kende, ved at man begyndte at handle sammen. Men lidt efter lidt blev mange fra den oprindelige befolkning arabisksindede.

Vi kender ikke årsagerne til at så mange indbyggere på halvøen gik over til islam. En forklaring kan måske være, at de tidligere havde bekendt sig til arianismen, hvilket vil sige at de troede på Jesus, men ikke at han var lige med Faderen, og således bare et menneske..

En anden forklaring kan være fordelene ved at være muslimsk. Dette betød fritagelse for skat og mulighed for at få offentlige embeder. Endvidere var der stor beundring af den arabiske kultur.

Det største ikke-muslimske mindretal i Al-Andalus var de kristne mozarabere der blev fascineret af det muslimske samfund der omgav dem. I 800tallet beskrev en unavngiven kristen situationen således: "Vores unge kristne er forgiftet af den arabiske veltalenhed og hungrer efter at kende til hedningene. De sluger de kaldæiske (muslimske) bøger. De bruger ikke meget opmærksomhed på deres eget sprog. Sågar kan de skrive digte på kaldæiske sprog".³

Andre minoritetsgrupper i Al-Andalus var jøderne og slaverne. Jøderne holdt sig på mange måder i sidelinjen, men deltog i det intellektuelle. Abd-alRahman III's læge var jødisk.

Blandt slaverne fandt man de sudanske negere der var blevet hentet til af kalifferne og de rigeste maurer. De fleste af dem blev frigivet og blev muslimer.

Størsteparten af befolkningen boede i byerne. Mozaraberne holdt sig til de vigtigste af disse (Toledo, Córdoba, Sevilla og Mérida). Halvvejs inde i ottende århundrede kom en tørkebølge der

---

³ Prats s. 75

bevirkede, at beberne trak væk fra landområderne og flyttede til byerne i syd, hvor de kom til at høre til underklassen.

Araberne styrkede de eksisterende bysamfund og stiftede 22 nye. Størst var Córdoba med omkring 100.000 indbyggere, efterfulgt af Sevilla, Toledo, Almería, Badajoz, Granada og Málaga. Córdoba var en virkelig rival til Konstantinopel, Damaskus og Bagdad. Fra 10. århundrede var byen førende indenfor blandt andet lægevidenskab, botanik og astronomi. Fra den kristne del af verden kom folk til for særligt at studere medicin.

De nye byer maurerne grundlagde blev placeret på ruten mellem Córdoba, Toledo og Zaragoza. Blandt disse nye bysamfund var Madrid, selvom der skulle gå mange år til nutidens spanske hovedstad blev et vigtigt knudepunkt. Almería blev grundlagt, fordi området var ideelt til en betydningsfuld havn. Alle byer var omgivet af bymur, og indenfor boede hver etnisk gruppe i sit eget kvarter.

Frem til midten af 800tallet havde man i Al-Andalus en landbrugsbaseret økonomi, hvor man var næsten selvforsynende. På storgodserne, der ofte stadig var i hænderne på de samme slægter som tidligere, dyrkede man korn, oliven og vin, samt blev ved med at holde får. Araberne opfandt ikke overrislingen, men medvirkede til at systemet blev mere almindeligt end tidligere. Endvidere bragte de appelsiner, ris, sukkerrør, bomuld og nogle nye frugter med sig til halvøen.

Byerne efterspurgte flere og flere af de ovennævnte varer, og der opstod en fabrikation af silketekstiler. Særligt i Córdoba var der luksusproduktion af eksempelvis læder og møbler af træ, elfenben og perlemor. Mange af disse produkter blev eksporteret til Europa og Orienten via Middelhavet. Al-Andalus blev et knudepunkt på handelsruterne mellem Nordafrika, Europa og Orienten. Fra havnene eksporterede man pelse, silke, olie, tin mm. I stede importerede man guld fra Sudan, krydderier fra Østen og fra Europa fik man slaver.

De kristne riger

I starten af 800tallet fandt man ud af, at apostlen Jacob lå begravet i Compostela. Stedet blev fra da af besøgt af mange pilgrimme, og Jacob blev symbol på modstanden imod islam.

Fra 1000tallet betød opsplittelsen af Al-Andalus og de mange borgerkrige, at de kristne kongedømmer kunne øge deres territorier imod syd. Herved svandt skatterne man måtte betale til Al-Andalus. Tilmed begyndte de kristne at opkræve tribut fra de små mauriske riger. Den første der

kunne dette var Sancho III (1004-1035) der var konge af Navarra. Således var der flere midler der kunne bruges på hæren. Også den katolske kirkes og pavens øgede magt spillede ind, hvilket også sås andre steder i Europa, eksempelvis ved korstogene imod de tyrkiske osmanner. Enkelte gange skete generobringen også via en kristen kolonisering.

Kristne grevskaber og kongedømmer opstod: Asturien, León, Castilien, Navarra og Aragonien. Frankerne beherskede Nordøstspanien frem til slutningen af 800tallet. Herefter samlede grev Wifredo el Velloso i 873 adskillige grevskaber under sig der sammen rev sig løs fra frankerne, hvorved Catalonien opstod. Catalonien blev Aragoniens vasal under greve af Barcelona Ramón Berenguer IV i 1137, da han ud over grevetitlen også var prins af Aragonien.

Erobringen fortsatte skridt for skridt. I 1085 erobrede Aragonien den vigtige by Toledo. Samme år fik maurerne forstærkning fra Nordafrika. Det betød at de kristne riger blev tvunget tilbage, men man holdt Toledo. Lidt efter lidt gik det igen bedre, og Zaragoza blev besat i 1118. De andre kristne riger udvidede sig også. Alfonso I af Portugal tog eksempelvis Lissabon i 1147.

Castilien og Aragonien var enige om at de mauriske riger skulle fjernes fra den iberiske halvø. Med Tudillén traktaten fra 1151 fordelte de områderne mellem sig og fortsatte erobringerne. Castilien trak sydpå imod Al-Andalus via Guadalquivir dalen, mens aragonierne og catalonierne rykkede frem via middelhavskysten.

Succesen blev så stor, at Jaime I af Aragonien så sit snit til at etablere nogle enklaver i det østlige Middelhav, som det særligt var cataloniere der udvandrede til. I slutningen af 1200tallet var der i middelhavsområdet tre stater der blev regeret af monarker af aragonsk oprindelse: Mallorca, Sicilien og i 1400tallet blev Napoli indlemmet. På den iberiske halvø var riget Aragonien så stort at det nu bestod af det gamle Aragonien og vasallerne Catalonien og Valencia.

Efter at maurerne var fortrængt fra Asturien stod området uden befolkning. Det blev længe ved med at være et ingenmandsland, men de kristne holdt fast på nogle strategisk vigtige områder. Primært bekymrede de sig om at holde sydgrænsen, hvilket krævede megen befæstning. Derfor blev området døbt Los Castillos (Borgene), hvilket blev til *Castilla*, eller på dansk *Castilien*.

Da benimerinerne kom op fra Afrika i 1330erne, besluttede Castilien, at det var nødvendigt at erobre Gibraltarstrædet. Med besættelsen af byen Algeciras i Gibraltarbugten i 1344 blev strædet definitivt lukket for indtrængen sydfra.

Mellem 1485 og 1492 erobrede de katolske konger riget Granada der bestod af byerne Málaga, Almería og Granada.

Man havde næppe opnået alverden ved at erobre disse områder, hvis ikke man havde fået dem genbefolket. Generelt overlod man jorden til adelen, kirken eller bønder der ønskede ny jord at opdyrke. Ofte bosatte bønderne sig i landsbyer tæt ved borge, så de kunne regne med hjælp ved angreb. Særligt i grænseområderne fandtes der mange borge, som senere lagde grunden til byer. Bønderne var frie og deltes om blandt andet møller. I hver landsby havde man et råd til at løse konflikter. Senere udviklede der sig dog et feudalsystem hvor bønderne måtte betale skatter og benytte møller der tilhørte deres herremænd som var kongen, greven, kirken, markisen, hertugen eller hvem der nu besad det område de boede i og som havde svoret kongemagten troskab og fungerede som dennes vasal. Kongemagten var øverste domstol, slog mønt, førte krige og havde ret til at kræve husly hos vasallerne. Feudalsystemet var mest fremtrædende i Aragonien. Frem til foreningen med Castilien i 1492 indgik kongen pagt med sine vasaller. Greverne var fortsat lige under kongen i magtpyramiden. Mest magtfuld var greven af Barcelona.⁴

Masser af nye kirker og kloster skød op, hvor bønderne kunne forsamles. De nye kristne borgere fik særbehandling fra statsmagten, mens der var anderledes regler for muslimerne. Fra Zaragoza området findes der sågar eksempler på, at kristne bosatte sig i de huse muslimerne havde forladt, da de var blevet tvunget til at flytte væk. Nogle steder valgte man i stedet at garantere muslimerne deres gamle rettigheder, for at undgå at få lagt områder øde hen.

Landbruget var blevet så effektivt, at det kunne brødføde en stor befolkning i byerne, og endvidere blev mange landbrugsprodukter eksporteret. I byerne levede befolkningen som håndværkere og handelsfolk. En ting der ikke ændrede sig, fordi det nu var de kristne der havde magten var, at de etniske grupper fortsat boede hver for sig i egne bydele.

Fra 1100tallet blev kronen af Castilien styrket, primært grundet havnene i La Coruña og Santander hvorfra man kunne sælge castiliansk uld til Nordeuropa. Frem til 1000tallet var 90% af befolkningen beskæftiget med dyrkning af jorden, husdyrhold og udnyttelse af skoven. Kun i få byer var der regelmæssige markeder. Fra midten af 1000tallet begyndte en stor økonomisk udvikling baseret på erobringen af nye områder. Man producerede korn, men med erobringen af de sydlige områder, fik castilianerne adgang til vin og oliven, som blev meget eftertragtede produkter i handlen. Et år med dårlig høst betød hungersnød mellem bønderne og epidemier. Brød var det

---

⁴ Denne samfundsorden er beskrevet særdeles levende i Ildefonso Falcones' roman *La Catedral del Mar* (på dansk *Havets Katedral*, 2008).

vigtigste element i ernæringen af befolkningen. Adelen spiste hvedebrød, mens bønderne blandede hveden op med byg og rug.

I Castilien blev husdyrhold den mest betydningsfulde del af landbrugsproduktionen, hvilket særligt var får. Hurtigt kom der til at mangle græs. Der opstod ofte kampe mellem jordopdyrkere og fåreholdere. Således begyndte de store jordejere at bevogte deres græsningsarealer med bevæbnede vagter. Alfonso X stiftede i 1273 sammenslutningen af kvæghjordsbesidder La Mesta. Uld og baskisk jern var fra 1200tallet de vigtigste eksportartikler for Castilien.

Besiddelserne andre steder i Middelhavet gjorde fra 1100tallet Catalonien til et område med megen handel. Barcelona blev et vigtigt marked, hvilket skabte grundlaget for mange håndværkervirksomheder, tekstilfremstilling, udvinding af metaller, skibsværfter og et begyndende banksystem.

Indtil 1000tallet var det kun folk der direkte boede på kongens jord der var under hans autoritet. Kongemagten havde rådgivere som man hentede hos adelen og i sin egen familie. Fra 1100tallet kaldte man disse forsamlinger: Cortes, hvilket er et navn man fortsat bruger om det spanske parlament. Det var kun i Aragonien at Cortes havde en faktisk magt. I Castilien mødtes medlemmerne kun hvert andet år. Indenfor Aragonien var der regionale forsamlinger i Aragonien, Catalonien og Valencia.

I 1359 fik man i Catalonien et parlament som mødtes fast under navnet La Generalitat. Det samme skete i Aragonien og Valencia i 1400tallet.

Borgerne fik garanti for at mønterne behold deres værdi i syv år imod at betale skat.

Som i resten af Europa var der i Spanien ofte hungersnød, og det særligt mellem 1310 og 1346 grundet dårlig høst. Den sorte død nåede i 1348 Mallorca fra øst via søsiden og bredte sig herfra til hele halvøen. Grundet nedgangen i antallet af indbyggere opstod der økonomisk krise, fordi der manglede arbejdskraft.

Mens uldfremstilling fortsat var vigtigst i Castilien, fortsatte handlen med at udvikle sig i Catalonien og Valencia. Den tyrkiske erobring af Konstantinopel i 1453 betød dog alvorlig konkurrence i Middelhavet. Søhandlen i Barcelona bukkede under med økonomisk krise og devaluering til følge. Lidt efter lidt blev Valencia handelsknudepunktet i det aragonske rige.

Fattigdommen tog til, og herremændene begyndte at give bønderne højere skatter og flere bøder. Døde en bonde uden at skrive testamente, tog hans feudaltherre halvdelen af hans ejendom. Der kom således mange bondeopgør som oftest blev nedkæmpet. På samme måde udnyttede de rigeste

handelsfolk og borgerskabet i byerne de små håndværkere, også med oprør til følge. I Aragonien begyndte kongemagten at generhverve de mange rettigheder som man tidligere havde givet vasallerne. Det var eksempelvis at agere dømmende magt og at diktere love.

Da Aragoniens konge Martin I med tilnavnet Den Humane døde uden at have skrevet testamente og således uden tronarving i 1396 fulgte to år uden regent og opstode grundet mange bejlere til tronen. Løsningen blev, at repræsentanter for rigerne der udgjorde Aragonien ved afstemning valgte en efterfølger. Det blev Ferdinand I. Han fortsatte i starten af sin regeringstid vasalpolitikken, men fik senere et ønske om at styre over sine undersåtter som man gjorde det i Castilien.

Pres for at opnå kongemagten førte til borgerkrig 1462-1472 med deltagelse af styrker fra Castilien og Frankrig. Det ruinerede landet.

Fra 1388 begyndte de catalanske bønder kollektivt at lave oprør imod herremændene, både de gejstlige og andre, for at forsvare deres frihed og deres ejendom. Primært var de utilfredse med de høje skatter de måtte betale hvis de forlod deres jord, der let kunne blive lagt øde hen grundet Den Sorte Død. 1455 blev konflikten løst efter pres fra Ferdinand II. Herefter fik bønderne frihed til at sælge deres jord og øvrige ejendom.

Jøderne

Det jødiske mindretal var efterkommere af en indvandringbølge i 300tallet under den romerske periode. De levede i fred under Visigoterstyret, indtil de sidste visigoterkonger begyndte at forfølge dem og fratage dem deres ejendom.

Islamiseringen blev til gavn for jøderne. Muslimerne havde respekt for folk der fulgte en religion baseret på Det Gamle Testamente. Mange byer i Al-Andalus, som Lucena, var betragtet som jødiske. De opnåede ofte høj økonomisk status, og nogle fik oven i købet deres gang ved kaliffens hof i Córdoba. Når Abd-alRahman III's jødiske læge var nået så langt, var det grundet fine sprogkunderskaber, hvorfor han var god som diplomat.

Fra 1000tallet bosatte størsteparten af jøderne sig i Castilien, samt i byerne Barcelona, Girona og Zaragoza i det aragonske rige. De tusindvis af jøder der trak nordpå blev godt modtaget af kongerne, der havde brug for at genbefolke mange landområder efter at have smidt muslimerne ud. Deres økonomiske talenter gjorde, at jøderne indtog de højeste embeder i administrationen, som det også tidligere havde været i Al-Andalus. Jøderne havde administrative evner, sprogkunderskaber og

viden om lægekunst. Ikke alle jøder var meget rige. Der var også håndværkere etc. som måtte ernære sig via deres arbejde.

I slutningen af 1100tallet sluttede freden mellem jøder og kristne. De førstnævnte havde fået mere magt end hvad de kristne brød sig om, og man begyndte at give jøderne skylden for krisen. I Catalonien blev de sågar beskyldt for at stå bag den sorte død og korsfæstelsen af Jesus Kristus. Jødiske kvarterer blev ødelagt, og mange af indbyggerne valgte at løse problemet ved at konvertere til kristendommen og redede på den måde liv og ejendele. Men de blev stadig forfulgt indtil de blev udvist af Spanien i 1492.

Maurerne i de kristne områder

Maurerne i de erobrede kristne områder boede bag murer i særlige kvarterer i byerne. Der havde de deres moskeer, offentlige bade osv. Muslimerne bibeholdt deres skikke og kunne opkræve egne skatter samt regere over sig selv med egne love.

Ud over de maurer der i forvejen boede udenfor byerne, blev mange muslimer i det gamle Al-Andalus efter erobringen tvunget til at forlade byerne og bosætte sig på landet efter erobringen. I 1264 blev de eksempelvis trængt ud af Murcia. Fra 1300tallet krævede man at maurerne skulle bære forskellige symboler, så som en halvmåne over den ene skulder, for at vise at de var muslimer. Mange ønskede at vende tilbage til det muslimske rige i Granada der først faldt 1492 eller Nordafrika. Men kongemagten ville ikke af med dem og gjorde det vanskeligt for dem at emigrere, og fra slutningen af 1400tallet praktisk taget umuligt. Men de blev aldrig udsat for samme intolerance som jøderne.